

Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi
Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization
timad
Cilt / Volume: 18 - Sayı / Issue: 35 - Yıl / Year: 2023

ISSN: 1306-4223 / e-ISSN: 2822-4612

Suriye İç Savaşı ve Rusya'nın Suriye İç Savaşındaki Rolü

The Syrian Civil War and the Role of Russia in the Syrian Civil War

Oğuz Gökhan Develioğlu

Çanakkale Lapseki İsmail Baykut İlkokulu
Çanakkale Lapseki İsmail Bakut Primary School
oguzgokhandevelioglu@gmail.com
orcid.org/0000-0003-4690-0146

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Derleme / Review

Geliş Tarihi / Received: 20.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 25.12.2022

Cilt / Volume: 18, Sayı / Issue: 35, Sayfa / Pages: 145-156

Atıf / Cite as: Develioğlu, O.G. (2023). Suriye İç Savaşı ve Rusya'nın Suriye İç Savaşındaki Rolü [*The Syrian Civil War and the Role of Russia in the Syrian Civil War*], Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi-*Journal of the Academic Studies of Turkish-Islamic Civilization*, 18/35: 145-156.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Suriye İç Savaşı ve Rusya'nın Suriye İç Savaşındaki Rolü

Öz

Suriye tarih boyunca Ortadoğu'da Akdeniz'e açılan bir kapı görevi görmesinden dolayı büyük devletlerin ilgisini çekmiştir. Hiç şüphesiz bu konumundan dolayı büyük önem arz etmiştir. Ruslar Osmanlı döneminden itibaren sıcak denizlere inme politikalarından vazgeçmemişlerdir. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da devam etmiştir. Özellikle soğuk savaş döneminde ABD ve Rusya arasında Suriye konusu gündeme gelmiş ve çıkarları doğrultusunda hareket etmişlerdir. Büyük devletlerin çıkarları söz konusu olduğunda kendi ülke sınırları dışındaki coğrafyalara da müdahale ettikleri bilinmektedir. Bu doğrultuda Suriye'nin içinde bulunduğu coğrafya Rusya ve ABD'nin projelerinde önemli bir yere sahip olmuştur. SSCB'nin dağılmasından sonra Yeltsin döneminde Rusya reformist hareket etmiş Batı'ya yaklaşan bir politika izlemiştir. Bunun altında yatan sebep Rusya'nın o dönem ekonomik açıdan mali krizler yaşamasından dolayı Avrupa ve ABD'ye ekonomik anlamda bağımlı olması gösterilebilir. Fakat Rusya'da Putin'in başa gelmesiyle birlikte bu durum tersine dönmeye başlamıştır. Putin ekonomik anlamda ülkesini geliştirmekle kalmamış aynı zamanda Ortadoğu coğrafyasında söz sahibi olmak istemiştir. Bu bağlamda İran ile nükleer iş birliği yapması, Filistin'de Hamas'ı tanınması gibi faaliyetleri Rusya'yı Ortadoğu'da ABD'ye alternatif olarak görülmesini sağlamıştır. Konumuzun temelini teşkil eden Suriye iç savaşı ve Rusya'nın buradaki nüfuzu ile ilgili yapacağımız çalışma ile bu konuda yazılacak çalışmalara diğer çalışmalara katkıda sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Rusya, Suriye İç Savaşı, ABD, Arap Baharı.

The Syrian Civil War and the Role of Russia in The Syrian Civil War

Abstract

Throughout history, Syria has attracted the attention of great states because it has served as a gateway to the Mediterranean in the Middle East. Undoubtedly, it was of great importance because of its location. Since the Ottoman period, the Russians did not give up their policy of going to the warm seas. This situation continued after the establishment of the Turkish Republic. Especially during the cold war period, the issue of Syria came to the fore between the USA and Russia and they acted in line with their interests. It is known that when it comes to the interests of big states, they also intervene in geographies outside their own country borders. In this direction, the geography in which Syria is located has an important place in the projects of Russia and the USA. After the collapse of the USSR, during the Yeltsin period, Russia acted as a reformist and followed a policy approaching the West. The underlying reason for this can be shown as Russia's economic dependence on Europe and the USA due to the economic crisis at that time. However, with Putin's coming to power in Russia, this situation started to

reverse. Putin not only developed his country economically, but also wanted to have a say in the Middle East geography. In this context, its activities such as making nuclear cooperation with Iran and recognizing Hamas in Palestine have enabled Russia to be seen as an alternative to the USA in the Middle East. It is aimed to contribute to the studies to be written on this subject with the work we will do about the Syrian civil war and Russia's influence here, which constitutes the basis of our subject.

Keywords: Russia, Syrian civil war, USA, Arab Spring.

1. Giriş

Fransız manda yönetiminden günümüze kadar Suriye’de siyasi iktidarların şekillenmesi ve değişimi üzerinde dış güçlerin belirleyiciliği oldukça etkili olmuştur. Küresel büyük devletler Ortadoğu’daki kazanımlarını korumak adına Suriye’nin iç ve dış politikalarına müdahale etmekten geri durmamışlardır. Bağımsızlığını II. Dünya savaşı sonrasında kazanan Suriye aynı zamanda büyük küresel aktörler tarafından desteklenen İsrail ile de mücadele etmiştir. Dış müdahale ihtimaline karşı Suriye’deki iktidarlar devletin bekasıyla ilgili sürekli bir korku hissi duymuş, kendileri için güvenlik konusu her zaman ilk sırada yer almıştır.

Suriye tarihine baktığımızda dış müdahale anlamında etkinin en az hissedildiği dönem Hafız Esad dönemidir. Hafız Esad 30 yıl boyunca Suriye’yi yönetmiştir. Hafız Esad yönetim ve siyasi anlamdaki tecrübesini uluslararası sistemdeki güç dengelerini ve diplomasiyi kullanarak ülkesine yapılacak bir dış müdahalenin önüne geçmeyi başarmıştır. Ayrıca pragmatist ve rasyonel bir dış siyaset uygulayarak ülkesini Ortadoğu coğrafyasında bölgesel bir güç haline getirmiştir (Hinnebusch, 2002). Hafız Esad’ın politikaları genelde ahlaki değerlerden ziyade güce dayanıyordu. Onun dış politika temelleri şu üç argüman üzerinde yükseliyordu: Güçlü bir Suriye ordusu, Büyük Suriye ideali, ve Faydacı bir diplomasi anlayışıdır (Pipes, 1990). Soğuk savaş döneminde Sovyetlere yakın bir siyaset izleyen Esad Sovyetlerin askeri ve ekonomik desteği sayesinde Suriye’yi güç bir ülke haline getirmiştir (Hinnebusch, 2002). Buradaki asıl amaç İsrail ile güç dengesini korumaktır. Arap dünyasında lider olabilmek için kendini kanıtlamak adına Suriye ordusu 1982 yılında Lübnan’da 23 yıl süren bir işgal hareketine girişmiştir. Bunu yaparken “Büyük Suriye” ideali ve faydacı diplomasiyi iyi bir şekilde kullandı. Yanı sıra Lübnan, Ürdün ve Filistin’in hiçbir zaman bağımsız devletler olarak görmemiş buralara Suriye’nin yapacağı müdahaleyi de legal olarak tanımlamıştır (Yıldız, 2000). Esad’ın dış siyasette kullandığı diğer argümanlardan biri de Pan-Arabizm olmuştur. Yanı sıra kendisine düşman gördüğü ülkelere karşı terör örgütlerini kullanmak gibi bir stratejiye de sahiptir. Özellikle Lübnan’daki işgal esnasında Beka vadisi olarak bilinen bölgenin terör örgütleri için önemli bir barınma yeri olmasında Hafız

Esad'ın verdiği desteğin önemi büyüktür. Bu desteğin iki hedefi vardır: İlki İsrail, Fransa ve ABD'nin Lübnan'daki etkinliğini kırmak, diğeri ise Türkiye ve Ürdün ile yaşanan anlaşmazlıklardır. 1990 yılında soğuk savaşın sona ermesiyle birlikte uluslararası arenada güç dengeleri değişmiş, bu durum Suriye'nin dış politikasını yeniden revize etmesine neden olmuştur. SSCB desteğinin kesilmesi ile siyasi bir yalnızlık yaşayan Esad daha önceki Batı karşıtı politik anlayışını değiştirmeye başlamıştır. 1990 yılındaki Körfez savaşında Saddam Hüseyin'e karşı Batı bloğunda yer alması Suriye'nin yaşadığı eksen değişikliğini anlamamıza yardımcı olmuştur. 1991 yılında İsrail ile "Oslo Barış Süreci" kapsamında müzakerelere katılmış fakat bu görüşmeden uzlaşma adına bir sonuç çıkmamıştır (Dawn, 2004).

1990-2000 yılları arasında ABD-Suriye ilişkileri daha çok Ortadoğu'da barış ve İsrail ile olan ilişkiler özelinde şekillenmiştir. Yanı sıra ABD Esad yönetimiyle bahsi geçen tarihlerde birçok kez görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. ABD Suriye'nin elinde olduğunu iddia ettiği kitle imha silahlarının yasaklanması ve terörizme destek verilmemesi yönünde Suriye'yi ABD'nin teröriste devletler listesine eklemişlerdir. Buna karşılık Çin, Kuzey Kore ve Rusya Suriye'yi desteklemişlerdir. Bu dönemde AB ve Suriye ekonomik ilişkileri ise sürekli olarak gelişme göstermiştir (Hinnebusch, 2002).

Konumuzun temelini teşkil eden Suriye iç savaşı, 2010 yılında Tunus'ta vuku bulan Arap Baharı sonucunda başlamıştır. Suriye'nin bugünkü yaşadığı kargaşa ve çatışma ortamının temeli manda yönetimi döneminden kalan ayrışmalardan dolaydır. Fransız mandası döneminde çizilen suni sınırlar ile ülkede yaşayan azınlıklar arasındaki ayrışmalar daha da derinleşmiştir. Yanı sıra ülkedeki otoriter yönetim, insanların demokrasiye geçme isteklerinin görmezden gelinmesi, ekonomik anlamda gelir dağılımında yaşanan adaletsizlikler, ülkede yolsuzluk, işkence ve rüşvetin fazla olması gibi sebepler Arap Baharı denen isyan dalgasının Suriye'ye sıçramasına neden olmuştur (Öztürkler, 2014). Bu ayrışmalardan dolayı yaşanan bu isyanlar ABD gibi dış güçlerin desteğiyle içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir. Buradaki amaç Beşar Esad rejimini yıkıp kendi çıkarlarına uygun bir yönetim getirmektir. Fakat Suriye ile tarihi ve askeri bir geçmişe sahip olan Rusya'nın bu bölgede nüfuzunu arttırması ile Esad kendisine büyük bir destek bulmuştur. Aynı zamanda kendi rejimini Rusya'nın desteğiyle korumuştur.

2. Soğuk Savaş Sonrası Suriye Rusya İlişkileri

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği yıkıldıktan sonra Suriye'de bir eksen kayması yaşanmış dış politikada faydacı bir yol izlemiştir. Bu doğrultuda 1991 yılında gerçekleşen Birinci Körfez savaşında Amerika'nın oluşturduğu ittifakta yer alarak Irak'a saldırmıştır. Rusya bu dönemde ülkeye iç politikada ekonomik ve siyasi olarak yük getirecek dış politika faaliyetlerinden kaçınmıştır. Daha önce izlediği politikanın aksine Rusya dış politikada "Yakın Çevre" doktrinini uygulayıp eski Sovyet coğrafyasına yönelmiştir (Mihkail, 2007). 1994 yılına

gelindiğinde Rusya'nın "Yakın Çevre" politikasında neo- emperyalist yaklaşımlar ağırlık kazanmaya başlamıştır (Ağır ve Takar, 2016) Bu dönemde NATO ile ilişkilerin gerilmesi ve Bosna sorunu gibi problemler ortaya çıkmıştır. Rusya geçmişten beri Slavların hamisi olarak hareket ettiğinden dolayı Bosna savaşında da Sırbistan'dan yana olmuştur. NATO'nun doğuya doğru genişlemesi Rusya'nın içindeki bazı kimselerin muhafazakar ve Avrasyacı söylemlerinin kuvvetlenmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda yakın çevresinde daha etkili bir şekilde hareket etmek için "Büyük Rusya" doktrinini uygulamaya başlamıştır. Böylelikle dışa dönük faydacı ve realist bir politika izlemeye başlamıştır (Atlıoğlu, 2009).

ABD'nin Afganistan'da ve Iraktaki müdahaleleri esnasında sessiz kalıp destek veren Rusya aynı şeyi Suriye iç savaşının başladığı dönemde uygulamamıştır. Boris Yeltsin'den sonra 1999 yılında Vladimir Putin önce başbakan sonrasında Rusya Cumhurbaşkanı olmasıyla birlikte Yeltsin dönemi dış politika çizgilerini korumuştur. Putin başa geldikten sonra dış politikada bazı sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Bunların başında cihatçılığa ve bu düşüncenin yayılışına engel olmak gelmiştir. Özellikle Çeçenistan ve diğer komşu bölgelerde cihatçılığın yaygın oluşu Putin'i meşgul etmiştir. Yanı sıra Afganistan'da Taliban'ın güçlendirilmesi ile El-Kaide Kremline baskı uygulamıştır. Dikkatini dışarı veren Putin Rusya'nın Ortadoğu ile ilişkilerin daha da sıklaştırması ayrıca Orta Asya ve Kafkasya'nın birçok kısmında görülen siyasi ve askeri çatışmaların yayılmasını önleyip burada istikrarı sağlanması için mücadele etmiştir (Guliyeva, 2019).

Rusya devlet başkanı Putin güvenlik konularında çok tecrübeli bir devlet adamı olduğu için Kafkasya'daki cihatçı gruplar ve onların selefi olan gruplar arasındaki iletişimi tam anlamıyla bilmekteydi. Bundan dolayı Ortadoğu'daki Rus etki alanını genişletmek için buradaki oyuna müdahil oldu. Aynı zamanda Kafkasya'da istikrarın oluşması Hazar petrolü ve gazının Asya ve Avrupa pazarlarına sınırsız ulaştırılması Rusya için büyük önem arz ediyordu. Aynı zamanda Rusya Ortadoğu'da "Büyük Oyun" da yerini almaya başlamıştı. Orta Doğu'daki ABD varlığına meydan okumaya başlayan Rusya Arap coğrafyasındaki bazı ülkeler ile diplomatik ve askeri bağlantılar kurdu. Bu ülkeler, Libya, Irak ve Suriye'dir. Daha geniş bir nüfuz alanı oluşturmak için 2006'da Hizbullah-İsrail çatışmaları esnasında Rusya'nın batıdan daha farklı bir çizgi izlediği görülmüştür. Burada Rusya Kudüs'e koşulsuz destek vermek yerine Hizbullah ile iletişimini sürdürmeyi tercih etmiştir (Guliyeva, 2019).

Putin ülkenin SSCB zamanından borçlarını silip enerji alanında yeni atılımlar yaparak Rusya'nın bölgedeki nüfuzunu tekrardan artırmayı başarmıştır. Suriye ise SSCB'nin yıkılmasından sonra İsrail'e karşı silahlanma hususunda mukavemet edemeyeceğini anlamış ve 1990'dan itibaren kimyasal silahlara sahip olabilmek için çaba sarf etmiştir. Kimyasal silahlar caydırıcı olmalarından dolayı her zaman orta doğuda tercih sebebi olmuştur. Suriye'nin silah temini hususunda

en büyük destekçisi her zaman olduğu gibi yine Rusya olmuştur (Karabulut, 2007).

11 Eylül'den sonra dünya yeni bir döneme girmeye başlamıştır. Beşar Esad'da 2003 sonrasında dış politikasının temellerini güçlü devletlerle ile çatışmadan kaçınma, gücün dolaylı olarak kullanımı, faydacı ve esnek diplomasi gibi temellere oturtmuştur. (Atlıoğlu, 2009). Suriye 2005 Hariri suikastından dolayı Uluslararası kamuoyundan büyük baskı görmüş ve bunun sonucunda Lübnan'dan çekilerek bölgesel anlamda ayrıcalıklarını kaybetmiştir. Arap İsrail savaşlarından sonra Mısır ve Ürdün'ün aksine İsrail ile bir barış anlaşması imzalamamış Golan tepelerinin işgalinden dolayı İsrail ile savaş halinde olmuştur. Bu dönemde bile Rusya ile olan dostluğunu korumayı başarmıştır (Ertekin, 2012).

3. Suriye İç Savaşının Başlaması

Suriye iç savaşının başlamasının sebebi hiç şüphesiz Arap Baharı'dır. 2010 yılında Muhammed Buazizi adlı seyyar satıcının Tunus'ta kendisini yakarak gerçekleştirdiği eylem Arap Baharı olarak adlandırılan devrim hareketini başlatmıştır. Bu olayla birlikte bölgede yaşayan halklar örgütlenerek içinde buldukları durumları protesto etmek amacıyla isyan hareketleri başlatmışlardır (Kışlakçı, 2012). Bu olayların temeline bakıldığında bu coğrafyadaki ülkelerde yaşanan işsizlik, yolsuzluk ve yönetimlerinde halkın söz sahibi olamıyor olması konunun anlaşılması açısından önemlidir (Koralan, 2016).

Bu isyan hareketi zamanla büyük kitlelerin desteğini alarak bir çığ gibi büyüme imkânı bulmuştur. Buazizi'nin eylemi sonrası Tunus'ta başlayan olaylar Arap coğrafyasında domino etkisi yaratarak Tunus, Mısır, Yemen ve Libya gibi ülkelere yayılmış ve buradaki diktatörlük rejimleri yıkılarak yeni yönetimler teşkil edilmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Mısırdaki seçimler yapılmış Müslüman Kardeşler olarak bilinen siyasi grup yönetime gelerek Muhammed Mursi Cumhurbaşkanı olmuştur. Arap coğrafyasında yaşanan bu devrim hareketi ile birçok ülkenin yönetimi değişmiş fakat Suriye'de yönetim değişmemiş aksine yönetim halka savaş açmıştır. Mısır, Tunus, Yemen ve Libya'da etkili olan Arap Baharı Suriyede etkisini kaybetmiştir. Yerini şiddet ve zorbalığa bırakması ile birlikte bölgede istikrarsızlık baş göstermeye başlamıştır. Suriye'de Arap Baharı, Dera'da Beşar Esad yönetimi aleyhine duvar yazıları yazan gençlerin tutuklanıp rejim tarafından işkence edilmesiyle 15 Mart 2011'de halkın sokaklara dökülmesi şeklinde başlamıştır. (Özlu ve ark., 2017). Bu isyanların altında yatan sebepleri şu şekilde sıralamak mümkündür: basın ve toplanma özgürlüğünün kısıtlanması, siyasi parti kurmak gibi demokratik taleplerin rejim tarafından kabul görmemesi, işkence, keyfi tutuklama olayları, politik tutsakların serbest bırakılmaması ve bağımsız yargının olmayışı vardır. Bu talepler halk tarafından dile getirilmiş ve karşılanması istenmiştir (Seale, 2011). Beşar Esad babasından yönetimi devraldığında iç politikasında halkın bu taleplerine yönelik reformlar yapacağını vaat etmiştir. Fakat bu vaatleri gerçekleştirmesine Baas rejimi izin vermemiştir.

Halka vaat edilmiş bu reformlar gerçekleştirilmediği gibi 2011 yılındaki olaylar esnasında da uygulanmamıştır (Taştekin, 2015).

Esad'ın gerekli reformları hayata geçirmemesi ve olayları baskı ve şiddetle çözmeye çalışması savaşın ilk yıllarında binlerce sivilin ölümüne ve yer değiştirmesine sebep olmuştur. Ayrıca Suriye'nin kuzeyindeki Kürtlerin muhalefetini kırmak için Esad'ın Suriye'nin Kuzeyinde Demokratik Birlik Partisi olarak adlandırılan (PYD) ile işbirliğine gitmesi ile birlikte muhalefet tarafından barışçıl olarak başlayan gösterilerin niteliği değişmiştir (Sandıklı ve Semin, 2012, s.8). Buna mukabil Suriye ordusundan ayrılan subaylar (ÖSO) olarak adlandırılan Özgür Suriye Ordusunu kurarak Esad rejimine karşı silahlı mücadele başlatmışlardır. Böylece Suriye'de başlayan reform hareketi rejim değişikliği mücadelesine dönüşüp ülke iç savaşa sürüklenmiştir. Bu süreç devam ederken rejimi yıkmaya yönelik muhalefetin 2011 Mayıs'ında Antalya'da 300 kişinin katılımıyla bir toplantı gerçekleştirmiştir (Canyurt, 2018).

Bu savaşın son bulması için arabulucu olarak Arap Birliği örgütü bazı faaliyetler gerçekleştirmiştir. Genel sekreter Nabil El Arabi'nin bazı girişimleri olmuşsa da istenilen sonuç elde edilememiştir (Lundgren, 2014). Sonrasında ise 2012'de Birleşmiş Milletlerin arabulucu olarak görevlendirdiği Kofi Annan'ın planı devreye sokulmuş bu çerçevede Cenevre'de bir toplantı gerçekleştirilmiş fakat istenilen sonuç elde edilemediği için arabuluculuk için aynı yılın Ağustos ayında Lakhdar Brahimi görevlendirilmiştir. Mayıs 2014'e kadar Brahimi Suriye sorununun çözümüne yönelik çalışmış Esad tarafı Brahimi'nin, "uluslararası barış gücü" ve "ulusal birlik kabinesi" önerilerini kabul etmiş olmasına rağmen Batılı devletlerin yeterince çaba göstermemesinden dolayı bu girişimde sekteye uğramış ve Suriye'de savaş tüm şiddetiyle devam etmiştir (Moubayed, 2013, s.1). Bu durum beraberinde bölgede dış aktörlerin aktif hale gelmesine ve yaşanan otorite boşluğunda çıkar çatışmalarının yaşandığı bir duruma evrilmeye başlamıştır. Arabuluculuk faaliyetleri Brahimi ile sınırlı kalmamış sonrasında Steffan Mistura aracılık görevini üstlenecektir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) 18 Aralık 2015 tarihinde bir geçiş hükümeti kurulup bir anayasa hazırlanması yönünde 2254 Sayılı bir karar çıkartmıştır. Yani sıra ateşkesin sağlanması için faaliyetlerde bulunsa da başarılı olamamıştır (RT., 2015).

Ülkede kargaşa ortamının oluşu beraberinde güvenlik boşluğu oluşturmuş, bu boşluktan istifade eden el-kaide gibi cihatçı gruplar sahada etkilerini hissettirmeye başlamışlardır. Bu gruplar içerisinde özellikle DEAŞ olarak adlandırılan örgüt Suriye'de önemli miktarda toprak kazanımı elde etmiştir. Bu durum muhalefet içerisinde farklı grupların oluşumuna zemin hazırlamış ve farklı ittifaklar oluşturmuştur. Rejimin bu duruma aldığı tedbir ise Iraklı Şii milisleri kullanmak, Lübnan Hizbullah'ı ve İranlı radikal gruplardan askeri destek almak şeklinde olmuştur (Ulutaş ve ark., 2015). Rusya savaşın başından beri Suriye'yi gerek askeri gerekse de ekonomik anlamda desteklemiştir. Ülkede

sivillere yönelik yapılan hak ihlallerine karşı Birleşmiş Milletlerde Suriye rejimine yönelik aleyhte çıkacak kararları veto ederek önlemiştir. Suriye’de Esad rejiminin ayakta kalmasını sağlayan Rusya ve İran olmuştur (Sandıklı ve Semin, 2012).

4. Bölgesel Aktör Olarak Rusya ve Suriye İç Savaşındaki Etkisi

Suriye’de Mart 2011’de başlayan Suriye iç savaşında yüz binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Yaşanan olaylar sebebiyle birçok insan göç etmek zorunda bırakılmış, birçoğu yaralanıp sakat kalmıştır. Bu iç savaş beraberinde Ortadoğu coğrafyasında bütün bölgeyi kapsayacak bir savaş ihtimalini de beraberinde getirmiştir (Kaba, s.1). Bu ihtimale karşı küresel güç olarak nitelendirilen ABD ve Rusya gibi devletler Suriye’deki konumlarını devamlı olarak güncellemektedirler. Bu bağlamda Rusya, Çin ve İran ile birlikte Beşar Esad yönetimine destek vermişlerdir. Bu durumda ABD ise Avrupa ile Esad’a muhalif olan grupları desteklemişlerdir. Rusya daha önce ABD’nin BOP yani “ Büyük Ortadoğu Projesi” kapsamında demokrasi getirmek amacıyla girdiği Irak ve Afganistan topraklarındaki faaliyetlerine göz yummuş fakat tarihi olarak müttefiklik ilişkisi olduğu Suriye hususunda tersi bir tavır takınarak Suriye rejimine destek vermiştir. Rusya’nın verdiği desteğe güvenen Esad rejimi kendisine karşı oluşturulan muhalif gruplara karşı şiddet politikasını arttırarak devam ettirmiştir. Suriye komşusu olan İsrail tarafından da tehdit altında bulunmaktadır. Lübnan’daki Hizbullah adlı cihatçı örgüte verdiği destekle İsrail’in tepkisini çekmiştir. Ayrıca 2007 yılında İsrail Suriye’de bulunan bir tesisi nükleer reaktör olduğu iddiasıyla vurmuştur. Bu iddialardan yola çıkarak Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu soruşturma başlatmıştır. İsrail’in bu iddialarına ABD hükümeti de destek vermiştir. Bu sırada Rusya Dışişleri Bakanı Lavrov, bir açıklama yaparak Suriye’ye yönelik bir ambargo uygulanmasına karşı olduklarını ve Rusya’nın, Libya’da yaşanan olayların Suriye’de tekrarlanmasını istemediklerini ifade etmiştir (Kaba, ---).

Rusya Suriye iç savaşı konusunda Batı’nın samimi olmadığını ifade etmiştir. Bu konuda Rusya Ortadoğu Enstitüsü Başkanı Yevgeniy Satanovski bir radyo programında verdiği demeçte şu ifadeleri kullanmıştır: “*Kofi Annan, çözülemeyecek problemi çözmeye çalıştı. Suriye’de iç savaş Arap Birliği’nin bazı üyelerinin desteği ile geliyor. Bu ülkeler Suriye’de iç savaşı organize ederek sponsorluk yapıyor, savaşçıları eğitiyorlar. Yüz milyonlarca dolar ve binlerce savaşçı sayesinde sürdürülen bu iç savaş bir arabulucu tarafından durdurulamaz. Rusya ve Çin gerçekten Kofi Annan’a yardım etmeye çalıştılar. Arabuluculuğun başarıyla sonuçlanması, çıkarlarımıza uygun gelirdi. Batılı ülkeler ise Kofi Annan’ı desteklediklerini iddia ederken gerçekte bu doğrultuda hiçbir şey yapmadılar...*” (Ertekin, 2012).

Burada Rusya Batı’nın çözümden ziyade samimi olmadığını ve Suriye’nin içindeki muhalif grupları destekleyerek istikrarsızlığa sürüklediğini ve bu durumun karşısında olduklarını Ortadoğu’da ABD ve Batı bloğuna karşı mücadele ettiklerini açıkça ifade ettiği görülmektedir.

Sonraki süreçte BM elçisi Kofi Annan'ın arabuluculuk görevinden istifa etmesini dönemin Rus dış işleri Bakan yardımcısı konu ile ilgili yaptığı açıklamada bu istifa ile birlikte muhalif grupların silahlı olarak faaliyetlerini hızlandırarak devam ettirme tehlikesini ortaya çıkaracağını vurgulamıştır. (Rusya'nın Sesi, 3 Ağustos 2012). Uzun zamandır tek kutuplu dünya düzeni olarak nitelendirilen konseptte Rusya devlet başkanı Putin: 2007 yılında Münih Güvenlik Konferansı'nda verdiği demeçte "Yeni dünya" düzeninin tek kutuplu olmasının kabul edilemez olduğunu vurgulamıştır. Bu politikasını ise Suriye savaşı esnasında Suriye'ye dışarıdan Batı ve ABD'nin müdahalesine karşı çıkararak Esad'ı destekleyip göstermiştir. Putin bu bağlamda Suriye'de yaşanan krizi Rusya'nın çıkarlarına yönelik çözmeye çalışmıştır. Her ne kadar Esad yönetimine destek veriyor olsa da Suriye'de diğer gruplarla da görüşmeyi ihmal etmemiştir. Çünkü Rusya Akdeniz'deki stratejik çıkarlarının devamı için Suriye'nin toprak bütünlüğü ve istikrarının önemli olduğunu farkındadır. Suriye'de yönetimin değişmesi durumunda radikal İslami grupların yayılma alanının "Yakın Çevre" olarak nitelendirdiği bağımsız devletler topluluğuna kadar sirayet edebileceğini bildiği için bu durumdan kaygı duymuş ve ona göre tedbirler almıştır. Rusya ve Suriye ilişkileri gerek ekonomik gerek askeri anlamda gelişme göstermiştir. Bu bağlamda Suriye ile önemli birçok ekonomik anlaşmalar imzalanmıştır. 2010 yılında Rusya devlet başkanı Medvedev ile Şam hükümeti arasında iletişim, turizm, havacılık teknoloji, çevre gibi alanlarda ekonomik işbirliklerine imza atılmıştır. Rusya bu anlaşmalar ile Suriye'nin elektrik endüstrisindeki gaz ihtiyacının büyük bölümünü karşılamak için Humus şehri yakınlarında 2009 yılında bir tesis inşa etmişlerdir (Kaba, ---).

Ekonomik işbirliğinin yanı sıra Suriye Rusya'ya askeri üs olarak da birçok ayrıcalıklar vermiştir. Bu doğrultuda Rusya Akdeniz'deki ilk üssünü Tartus Limanı gibi stratejik açıdan çok önemli olan bir yerde kurmuştur. Rusya Karadeniz filosuna bağlı bir üs olarak Tartus'u kullanmıştır. Akdeniz'i ve buradan Rus askeri kuvvetlerine gelebilecek olan tehlikelere karşı Tartus üssü stratejik açıdan çok önemli bir konumda yer almaktadır. Suriye'nin Lazkiye limanından sonraki en önemli limanı olan Tartus: Suriye hükümeti tarafından 2005 yılında yenilenen bir anlaşmayla Rusya'ya bir süre daha ev sahipliği yapması hususunda anlaşmışlardır (Keser ve Çürük, 2015, s.59-70). Tartus Limanı Rusya'nın Ortadoğu'ya giriş kapısı olarak görülebilir. Bu liman aracılığıyla Akdeniz'de hem ticaret hem de askeri ve stratejik açıdan bölgede söz sahibi olmak adına önemli bir kazanım olarak görülebilir.

Rusya'nın Suriye'deki desteğinin bir diğer sebebine bakıldığında: bu coğrafyada yaşayan Hristiyanların Ortodoks mezhebine mensup olmaları gösterilebilir. Tarihsel süreçte Ruslar Slav-Ortodoks grupların hamiliğini üstlenmiş bir devlettir. Suriye'de yaklaşık 2 milyon civarında Hristiyan'ın yaşadığı ve bunların çoğunluğunun Ortodoks mezhebine mensup oluşları Rusya'nın burada dindişlerinin haklarını Moskova Ortodoks kilisesi adına

savunması hakkını doğurmuştur. 2013 tarihinde Putin Papa ile Suriye'deki Hıristiyan cemaatin durumunu görüşmüş ve bu ülkedeki politikalarında bu durumun önemine değinmiştir (Kaba, ----).

Arabuluculuk faaliyetleri kapsamında Rusya ve Türkiye garantörlüğünde 30 Aralık 2016 tarihinde sınırlı ateşkes imzalanmıştır. Fakat rejim güçleri tarafından Lazkiye kırsalına yönelik gerçekleştirilen saldırılar ile birlikte ateşkes ihlal edilmiştir. Bu esnada Esad rejimin kimyasal silah kullandığına yönelik iddiaların olmasından dolayı BMGK olağanüstü toplanmış fakat Rusya buna rağmen Suriye'den yana tavır almıştır (BBC,2017, S.1). Bu gelişmelerden sonra ABD donanması Suriye'nin Şayrat Hava üssünü savaş gemileri ile denizden vurmuştur. Bunun üzerine İran ve Rusya bu saldırıyı kınadıklarını deklare etmişlerdir (BBC, 2017).

Suriye'de yaşanan iç savaş başlangıçta basit özgürlük talepleri olarak başlayıp sonrasında iç savaşa dönüşmüş ve beraberinde bu savaşa Ortadoğu coğrafyasında nüfuzunu arttırmak isteyen küresel güçlerin müdahalesine dönüşerek ABD ve Rusya'nın çıkarlarının çatıştığı bir saha olmuştur.

5. Sonuç

Ortadoğu zengin petrol ve maden yataklarına sahip olmasından dolayı tarih boyunca küresel güçlerin cazibe merkezi olmuştur. Bu yüzden bu coğrafyada istikrarsızlık ve karmaşa uzun yıllardır süregelen savaşları ve yıkımları beraberinde getirmiştir. Buradaki sorunların temeline inildiğinde son yıllarda ABD ve Rusya'nın bölgede nüfuz çatışması yaşadıkları ve bu durumunda bölge halkı arasında problemlerin ortaya çıkmasına sebebiyet verdiğini söylemek yerinde olacaktır. Orta Doğuda yaşanan Arap Baharı tüm dünyayı etkilemiştir. Bu durumdan istifade eden ABD'ye karşı Rusya Putin'in yönetime gelmesinden sonra kendisini SSCB'nin mirasçısı ve küresel güç olarak görmüştür. Rusya'nın bu küresel güç olarak ortaya çıkmasından önce tek kutuplu bir dünya düzeni mevcuttu. Bu durumu kabul etmeyen Rusya Arap baharının etkisiyle kendi gücünü sınama ve aynı zamanda Ortadoğu'da kendisine nüfuz alanı yaratma imkânı bulmuştur. Libya, Mısır, Irak gibi Arap ülkelerinde rejimlerin ABD ve Batı desteğiyle değiştiğini gören Rusya, bu durumun Suriye'de yaşanmasına engel olmuştur. Rusya'yı bu stratejiyi uygulamaya iten sebeplere bakıldığında Rusya'nın Suriye'de siyasi ve ekonomik çıkarlarının oluşunun yanında tarihsel olarak Suriye ile olan ilişkileri ve burada yaşayan Ortodoks Hristiyan halkın haklarını savunmak düşüncesi söylenebilir.

Rusya Esad rejimini Suriye iç savaşında kullanmış oldukları orantısız güce rağmen BM'ye karşı savunmuş ve her platformda desteğini vermiştir. Esad rejimin yıkılması Rusya'nın buradaki çıkarlarının da tehlikeye girmesine sebep olurdu. Çünkü Rusya Akdeniz'de çok stratejik bir öneme sahip olan Tartus limanında elde ettiği kazanımları kaybetmek istemiyordu. Tartus limanı Rusya için hem karadan hem de denizden koruma sağladığı gibi ticari anlamda da

büyük önem arz ediyordu. Ortadoğu'nun en önemli noktalarından birinde yer alan Suriye'de Rusya'nın üs kurmuş olması aynı zamanda Rusya'nın Ortadoğu'da ABD nüfuzunu kırmak adına çok önemli bir adımdır. Bu duruma Suriye özelinde bakıldığında ise Arap Baharı adı verilen devrim hareketinin Suriye'de savaşa dönüşmesi ile Esad yönetimi için kötü günlerin başlangıcı sayılıyordu. Fakat Rusya'nın bu duruma müdahil olması Esad rejiminin yıkılmasını önleyen en önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası arenada Suriye'yi desteklemiş ve aynı zamanda burada Batıya mesaj vererek bölgesel bir güç olduğunu yeniden hatırlatma imkânı bulmuştur.

Bilgilendirme: Çalışmada çıkar çatışması yoktur.

6. Kaynaklar

- Ağır, O., Takar, M. (2016). Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı, *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:13, Sayı. 2, s. 285-306
- Athoğlu, Y. (2009). Suriye Dış Politikasında Güç ve Güvenlik İlişkisi The Relationship between Power and Security in Syrian Foreign Policy, *Bilge Strateji*, Cilt 1, Sayı 1, s. 71-87.
- BBC. (2017). BM'de Rusya ve Batı Arasında Kimyasal Silah Tartışması. Erişim Tarihi: 15.11.2022. <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39500335>
- Canyurt, D. (2018). Kazananı Olmayan Savaş "Suriye İç Savaşı" Neden Bitmedi, Barış Nasıl Gelebilir?, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, Cilt 14, Sayı 4, s. 1103-1120.
- Dawn, C.E. (2004). *The Foreign Policy of Syria*, Der: L.Carl Brown, Diplomacy in The Middle East, Londra, I.B. Tauris.
- Ertekin, B. A. (2012). Neo-Rusya'nın Akdeniz Rüyası: Neo Rusya'nın Suriye Arap Bahar'ındaki Rolü, *Bilge Strateji*, Cilt 4, Sayı 7, Güz s.131-163.
- Guliyeva, A. (2019). *Suriye İç Savaşı ve Rusya'nın Suriye İç Savaşındaki Rolü*, Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası Politik Ekonomi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kaba, A. (----). *Suriye Krizi Bağlamında Rusya'nın Suriye'ye Bakışı* https://Www.Academia.Edu/6095062/Sur%C4%B0ye_Kr%C4%B0z%C4%B0_Ba%C4%9elamında_Rusya_Nın_Sur%C4%B0ye_Ye_Bakı%C5%9e1 Erişim Tarihi: 15.11.2022.
- Karabulut, B. (2007). Karadeniz'den Ortadoğu'ya Uzanan Bir Dış Politika: Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri, *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt 15, Sayı 15, s. 69-91.

- Keser, U., Çürük, N. (2015). *Stratejik Güvenlik Bağlamında Tartus Limanı ve Rus Donanması, Casus Belli; Kıbrıs*, Yayına Hazırlayan Ulvi Keser ve Serdal Akgün, Kıbrıs-Akdeniz Stratejik Araştırmalar Merkezi Yay., Lefkoşa, s. 59-70.
- Kışlakçı, T. (2012). *Arap Baharı*. İstanbul: İlimyurdu Yayıncılık.
- Koraltan, F. H. (2016). *Bir Devrim Süreci: Arap Baharı*. Yeni Ortadoğu: Toplum, Siyaset ve Ekonomi Konferansı. İstanbul: Işık Üniversitesi Yayınları, s. 30-36.
- Lundgren, M. (2016). *Mediation In Syria: Initiatives, Strategies, and Obstacles, 2011–2016*. *Contemporary Security Policy*, 37:2, 273-288, DOI: 10.1080/13523260.2016.1192377
- Mihkail, E.H. (2007). *Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Moubayed, S. (2013). *Assad's Speech and the Syrian Political Solution*. *Al-Monitor*. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2013/01/syria-assadspeech-solution.html>. Erişim Tarihi: 15.11.2022.
- Özlü, Z., Kara, A., Karkın, V. (2017). *Suriye Özelinde Arap Baharı ve Türkiye'ye Etkileri*, Canik Sempozyumu, Samsun.
- Öztürkler, H. (2014). Arap Baharı'nın Ekonomik Analizi, *Akademik Orta Doğu*, Cilt 8, Sayı 2, s. 1-16.
- Pipes, D. (1990). *Greater Syria: The History of an Ambition*, New York, Oxford University Press.
- RT. (2015). *UN Security Council Unanimously Adopts Syrian Roadmap Resolution*. Erişim Tarihi:15.11.2022, <https://www.rt.com/news/326466-un-syria-resolution-terror/>.
- Rusya'nın Sesi, *Rusya ve Türkiye Annan'ın İstifasını Yorumladı*, 3 Ağustos 2012, Erişim Tarihi: 15.11.2022, http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/2012_08_03/Vladimir-Putin-ve-Turkiye-Annanin-istifasini-yorumladi.
- Sandıklı, A., Semin, A. (2012). *Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye*. İstanbul: Bilgesam.
- Seale, P. (2011). *Is the Syrian Regime in Danger*. *Middle East Online*.
- Taştekin, F. (2015). *Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ulutaş U., Kanat, K. B., Acun, C. (2015). Sınırları Aşan Kriz. *SETA Analiz*, No: 120, 1-40. Erişim Tarihi: 15.11.2022, <https://www.setav.org/sinirlari-asan-kriz-suriye/>.
- Yıldız, Y.G. (2000). *Global Strateji'de Ortadoğu*, İstanbul, Der Yayın.